

DRENTS
ARCHIEF

ERFGOED- MANIFEST

MONUMENTENWACHT

Drenthe 2026

Molenstichting Drenthe
p/a Vonderpad 45
9511RE Gieterveen

Restauratie Noord

De kracht van Erfgoed in Drentse Gemeenten!

Aanbevelingen aan de te vormen colleges van Burgemeester en Wethouders in de twaalf Drentse Gemeenten, aan de op 18 maart 2026 gekozen raadsleden en aan betrokken beleidsambtenaren

Betekenis

Ons cultureel erfgoed zorgt er mede voor dat de ruimte waarin we wonen mooi en leefbaar is. Mensen zijn aantoonbaar gelukkiger wanneer ze wonen in een omgeving die rijk is aan natuur en cultuurhistorie. Erfgoed geeft identiteit en houvast aan de samenleving en aan mensen als individu. In immateriële vorm is ons erfgoed zichtbaar en voelbaar in streektalen, verhalen, tradities, ambachten en voedselgebruik. In materiële vorm zijn vooral de hunebedden, grafheuvels, landschappen, brinken, musea, molens, kerken en boerderijen karakteristiek voor ons mooie Drenthe. Goed onderhouden erfgoed versterkt de economische waarde van een regio en heeft een positief effect op recreatie en toerisme. De Maatschappij van Weldadigheid in Frederiksoord en Veenhuizen, bestempeld tot Unesco Werelderfgoed en het Geopark De Hondsrug zijn hiervan goede voorbeelden.

Urgentie

De opgaven van nu – bouwbehoefte, energietransitie, klimaatadaptatie - hebben grote invloed op de inrichting van de ruimte. Goede inpassing van ons landschappelijk, monumentaal en archeologisch erfgoed is daarbij geboden. Het gaat erom dat onze regionale geschiedenis en ons erfgoed in de dorpen en de gemeenschappen zichtbaar en voelbaar zijn en blijven. Het culturele erfgoed van uw gemeente is geen vanzelfsprekendheid, maar vraagt om voortdurende zorg, aandacht en een integrale aanpak, zodat ook toekomstige generaties hier geworteld blijven.

Ons aanbod

Wij, de ondertekenaars van dit manifest, zetten ons ieder op eigen terrein in voor het maatschappelijk belang van erfgoedbehoud. Wij doen hierbij vijf aanbevelingen voor behoud en versterking van het Drentse erfgoed, waarmee u in uw gemeente het verschil kunt maken voor nu én voor de toekomst.

1. Houd bij ontwikkelingen rekening met de omgeving

Monumenten zijn geen eilanden. Ze maken onderdeel uit van onze leefomgeving. Houd daarom bij ontwikkelingen rekening met én het monument én de omgeving. Wijs, naast beschermde stads- en dorpsgezichten, ook de nodige biotopen aan, zodat ontsierende bebouwing en aangetaste zichtlijnen rondom een bijzonder erfgoedpand voorkomen worden.

Laten we zuinig zijn op de 'leegte van Drenthe'. Het groen in de dorpen en wijken, de historische begraafplaatsen, onze landschappen, ook ons blauwe erfgoed waartoe de kenmerkende historische vaarten en de beekdalensystemen behoren, ze vormen een wezenlijk element voor de identiteit van onze samenleving.

Sommige gemeenten vragen, in het kader van participatie, experts én bewoners de bijzondere locaties te benoemen die hun gemeente rijk is. Dit levert meestal mooie inzichten op, deze moeten in een omgevingsplan goed geborgd worden.

2. Voer een actief beleid

Om interessante locaties goed te borgen heeft een gemeente een actueel erfgoed-programma nodig dat een vervolg krijgt in de omgevingsvisie en de omgevingsplannen. De gemeente is het bevoegd gezag waar het gaat om adequate zorg voor erfgoed. Cultuurhistorische waardenkaarten kunnen bijvoorbeeld verwijzen naar bouwwerken waarvoor altijd een bijzondere afweging moet worden gemaakt. Het zou daarbij niet alleen om benoemde monumenten moeten gaan. Ook karakteristieke panden en archeologie dragen bij aan de regionale identiteit. Leg ze vast in de omgevingsplannen. Mooie voorbeelden vinden we in Meppel waar de gemeente de bouwhistorische verwachtingskaart heeft geoperationaliseerd en in Borger-Odoorn waar bij de ontwikkeling van de wijken Koesteg en Daalkampen het archeologisch erfgoed is meegenomen.

Integreer het Verdrag van Faro in het gemeentelijk erfgoedbeleid. Dit verdrag zet niet het monument centraal, maar de mensen die zich met het erfgoed verbonden voelen. Het richt zich op de maatschappelijke waarden van erfgoed en op het recht van inwoners om actief deel te nemen aan erfgoedzorg. Daarmee sluit Faro aan bij de gemeentelijke opgaven als het versterken van participatie, het verbeteren van leefbaarheid en het vergroten van vertrouwen tussen inwoners en overheid. Het platform Faro biedt inmiddels de nodige handvatten.

3. Borg capaciteit en kennis

Volgende kennis en menskracht binnen het ambtelijk apparaat, liefst geborgd door de aanstelling van erfgoedambtenaren, is voor iedere gemeente cruciaal. Het erfgoedbeleid moet samen met andere domeinen integraal in de omgevingswet gestalte krijgen.

We zien hiervoor gelukkig steeds meer aandacht. Daarbij kan iedere ambtenaar terugvallen op de aanwezige kennis van het Steunpunt Erfgoed Drenthe en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). En uiteraard ook op ons, de ondertekenaars van dit manifest.

Aanvullend pleiten we ervoor dat er in elke gemeente een goed functionerende Gemeentelijke Advies Commissie – met gekwalificeerde leden – op het gebied van zorg voor erfgoed is ingericht. Gemeenten kunnen hierin ook samen optrekken.

We vragen ook aandacht voor de vele betrokken inwoners die zich vrijwillig inzetten voor ons erfgoed. Hier is nog ruimte voor versterking en een meer integrale aanpak met bijvoorbeeld het sociale domein. De gemeente kan hierin een faciliterende rol spelen.

Het in stand houden en versterken van een ondersteunende infrastructuur helpt!

Digitalisering en een goede ontsluiting van archieven is belangrijk. Archieven zijn ons cultureel geheugen en voor zowel materieel als immaterieel erfgoed van groot belang.

Denk hierbij aan het Drents Archief, maar ook aan de depots van musea enzovoort.

Faciliteer deze instanties waar mogelijk, maar ook de vele vrijwilligers, die zich, bijvoorbeeld in hun historische vereniging, bijveren de digitale archieven zoals het Geheugen van Drenthe verder te verrijken.

4. Waak voor het behoud van erfgoed

Waardenkaarten en monumentenlijsten geven ambtenaren over het algemeen een goed zicht op de waardevolle erfgoedpanden en monumenten binnen hun grenzen, maar ze

zeggen nog niets over hun conditie. Toezicht en handhaving is en blijft belangrijk om verpaupering van erfgoedpanden en mogelijke ongelukken te voorkomen. Archeologisch en groen erfgoed dient in het toezicht ook meegenomen te worden, want dat heeft de afgelopen jaren onder meer sterk te lijden gehad van droogte. Maatwerkoplossingen en het ondersteunen van herbestemming helpen ook voor de instandhouding van juist vaak beeldbepalend erfgoed dat moeilijk rendabel te maken is. Kerken en molens hebben het gezien de sterk gestegen kosten voor onderhoud en energie zwaar en dit zijn nu juist de gebouwen die zowel aan de buitenkant als aan de binnenkant voor de gemeenschap behouden moeten blijven. Koester ons uniek agrarisch erfgoed. Nog maar 75 jaar geleden was Drenthe de landbouwprovincie bij uitstek. Meer dan honderd boerendorpen en duizenden boerenerven vormden in belangrijke mate de aard en sfeer van het Drentse landschap. Gelukkig staat het wonen in die vele boerderijen weer hoger op de Drentse agenda en groeit de provinciale steun. Het is aan u kaders te vormen voor het benutten van bestaande erven als woonvorm.

5. Benut erfgoed!

Versterk het cultureel en toeristisch netwerk waar mogelijk, want daarmee versterken we de toeristische aantrekkingskracht van Drentse dorpen en Drenthe als provincie. Steun als gemeente daarom lokale stichtingen en organisaties in hun streven om hun erfgoed zichtbaar te maken voor een breed publiek. Stimuleer de onderlinge samenwerking, dit versterkt bovendien de sociale verbanden binnen de gemeenschap en daarmee de (be)leefbaarheid. Het is een randvoorwaarde voor succes. Investing in verduurzaming van gebouwd erfgoed blijft van groot belang. Met de mogelijke verplichting van een energielabel voor monumenten neemt de druk op monumenten alleen maar toe. Relatief eenvoudige maatregelen (zoals de monumentenwacht voorstelt) kunnen al veel winst opleveren voor eigenaren en de gemeenschap, maar het blijft wel maatwerk. Naoorlogs erfgoed, nu vaak aangeduid met 'Post '65 architectuur', verdient meer aandacht. Maak een goed plan voor aanpassing, schep kansen voor verdichting waar dan ook plaats moet zijn voor kleinere huishoudens. Zo krijgen meer mensen de kans om in de eigen gemeente te blijven wonen in een waardevolle, vaak groene omgeving.

Namens de 19 deelnemers van het Drentse Erfgoedberaad:

Monumentenwacht Drenthe	Heemschut Drenthe
Stichting DBF	Restauratie Aannemers Noord
Vereniging Restauratie Noord	Regionaal Opleidingscentrum Noord
Molenstichting Drenthe	Drents Archief
Stichting Drents Agrarisch Erfgoed	Drentse Historische Vereniging
Maatschappij van Weldadigheid	Het Drentse Landschap
Stichting Erfgoedarsenaal Drenthe	Stichting De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen
Architectuurpunt Drenthe	Platform Drentse Musea
Libau	Het Oversticht
Stichting Drents Monument	